

New Day in Medicine
Новый День в Медицине

NDM

TIBBIYOTDA YANGI KUN

Ilmiy referativ, marifiy-ma'naviy jurnal

AVICENNA-MED.UZ

ISSN 2181-712X.
EISSN 2181-2187

1 (87) 2026

Сопредседатели редакционной коллегии:

**Ш. Ж. ТЕШАЕВ,
А. Ш. РЕВИШВИЛИ**

Ред. коллегия:
М.И. АБДУЛЛАЕВ
А.А. АБДУМАЖИДОВ
Р.Б. АБДУЛЛАЕВ
Л.М. АБДУЛЛАЕВА
А.Ш. АБДУМАЖИДОВ
М.А. АБДУЛЛАЕВА
Х.А. АБДУМАДЖИДОВ
Б.З. АБДУСАМАТОВ
У.О. АБИДОВ
М.М. АКБАРОВ
Х.А. АКИЛОВ
М.М. АЛИЕВ
С.Ж. АМИНОВ
Ш.Э. АМОНОВ
Ш.М. АХМЕДОВ
Ю.М. АХМЕДОВ
С.М. АХМЕДОВА
Т.А. АСКАРОВ
М.А. АРТИКОВА
Д.Т. АШУРОВА
Ж.Б. БЕКНАЗАРОВ (главный редактор)
Е.А. БЕРДИЕВ
Б.Т. БУЗРУКОВ
Р.К. ДАДАБАЕВА
М.Н. ДАМИНОВА
К.А. ДЕХКОНОВ
Э.С. ДЖУМАБАЕВ
А.А. ДЖАЛИЛОВ
Н.Н. ЗОЛотова
А.Ш. ИНОЯТОВ
С. ИНДАМИНОВ
А.И. ИСКАНДАРОВ
А.С. ИЛЪЯСОВ
Э.Э. КОБИЛОВ
А.М. МАННАНОВ
Д.М. МУСАЕВА
Т.С. МУСАЕВ
М.Р. МИРЗОЕВА
Ф.Г. НАЗИРОВ
Н.А. НУРАЛИЕВА
Ф.С. ОРИПОВ
Б.Т. РАХИМОВ
Х.А. РАСУЛОВ
Ш.И. РУЗИЕВ
С.А. РУЗИБОЕВ
С.А. ГАФФОРОВ
С.Т. ШАТМАНОВ (Кыргызстан)
Ж.Б. САТТАРОВ
Б.Б. САФОВЕВ (отв. редактор)
И.А. САТИВАЛДИЕВА
Ш.Т. САЛИМОВ
Д.И. ТУКСАНОВА
М.М. ТАДЖИЕВ
А.Ж. ХАМРАЕВ
Б.Б. ХАСАНОВ
Д.А. ХАСАНОВА
Б.З. ХАМДАМОВ
Э.Б. ХАККУЛОВ
Г.С. ХОДЖИЕВА
А.М. ШАМСИЕВ
А.К. ШАДМАНОВ
Н.Ж. ЭРМАТОВ
Б.Б. ЕРГАШЕВ
Н.Ш. ЕРГАШЕВ
И.Р. ЮЛДАШЕВ
Д.Х. ЮЛДАШЕВА
А.С. ЮСУПОВ
Ш.Ш. ЯРИКУЛОВ
М.Ш. ХАКИМОВ
Д.О. ИВАНОВ (Россия)
К.А. ЕГЕЗАРЯН (Россия)
DONG JINCHENG (Китай)
КУЗАКОВ В.Е. (Россия)
Я. МЕЙЕРНИК (Словакия)
В.А. МИТИШ (Россия)
В.И. ПРИМАКОВ (Беларусь)
О.В. ПЕШИКОВ (Россия)
А.А. ПОТАПОВ (Россия)
А.А. ТЕПЛОВ (Россия)
Т.Ш. ШАРМАНОВ (Казахстан)
А.А. ЩЕГОЛОВ (Россия)
С.Н. ГУСЕЙНОВА (Азербайджан)
Prof. Dr. KURBANHAN MUSLUMOV (Azerbaijan)
Prof. Dr. DENIZ UYAK (Germany)

ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН НОВЫЙ ДЕНЬ В МЕДИЦИНЕ NEW DAY IN MEDICINE

*Илмий-рефератив, маънавий-маърифий журнал
Научно-реферативный,
духовно-просветительский журнал*

УЧРЕДИТЕЛИ:

**БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
ООО «ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН»**

Национальный медицинский
исследовательский центр хирургии имени
А.В. Вишневского является генеральным
научно-практическим
консультантом редакции

Журнал был включен в список журнальных
изданий, рецензируемых Высшей
Аттестационной Комиссией
Республики Узбекистан
(Протокол № 201/03 от 30.12.2013 г.)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

М.М. АБДУРАХМАНОВ (Бухара)
Г.Ж. ЖАРЫЛКАСЫНОВА (Бухара)
А.Ш. ИНОЯТОВ (Ташкент)
Г.А. ИХТИЁРОВА (Бухара)
Ш.И. КАРИМОВ (Ташкент)
У.К. КАЮМОВ (Тошкент)
Ш.И. НАВРУЗОВА (Бухара)
А.А. НОСИРОВ (Ташкент)
А.Р. ОБЛОКУЛОВ (Бухара)
Б.Т. ОДИЛОВА (Ташкент)
Ш.Т. УРАКОВ (Бухара)

1 (87)

www.bsmi.uz
https://newdaymedicine.com
E: ndmuz@mail.ru
Тел: +99890 8061882

2026
январь

UQK 614.1:314.1

AHOLI SONINING TEZKOR O'SISHI: DEMOGRAFIK SILJISHLAR VA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIGA TA'SIRI

Boltayeva Gulnora Rajabovna <https://orcid.org/0009-0001-1770-6910>
e-mail: gulnora_boltayeva@bsmi.uz

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, O'zbekiston, Buxoro sh. A. Navoiy
kochasi 1 Tel: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Rezyume

Maqolada global aholi sonining tezkor o'sishi, demografik siljishlar va ularning sog'liqni saqlash tizimiga ko'p qirrali ta'siri chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot davomida aholi zichligi oshishi, urbanizatsiya jarayonlarining kuchayishi, tabiiy resurslar tanqisligi va tibbiy xizmatlar yetarlicha emasligining aholining sog'lik ko'rsatkichlariga bevosita va bilvosita ta'siri hamda gigiyenik jihatdan baholash amalga oshirildi. Aholi sonining o'sishi yuqumli kasalliklar tarqalishini tezlashtirmoqda, noinfeksion kasalliklar chastotasining keskin ortishiga olib kelmoqda, ona va bola salomatligi muammolarini kuchaytirishning qanday mexanizmlari ochib berildi. Oziq-ovqat va suv tanqisligi, sanitariya sharoitlarining yomonlashishi, ekologik muammolarning o'sishi tadqiq etildi. Sog'liqni saqlash infratuzilmasiga ortib borayotgan bosim - shifokorlar, hamshiralar, tibbiy muassasalar, zamonaviy jihozlar va dori-darmonlar yetishmasligi ko'rsatildi. Kompleks profilaktika strategiyalari ishlab chiqildi: oilaviy rejalashtirish dasturlari, kontratseptiv vositalar bilan to'liq ta'minlash, birlamchi tibbiy yordam tizimini kuchaytirilishi, sog'liqni saqlash infratuzilmasini rivojlantirish, sanitariya-gigiyenik sharoitlarni yaxshilash, ekologik monitoring va xalqaro hamkorlik dasturlari.

Kalit so'zlar: aholi o'sishi, demografik siljish, sog'liqni saqlash tizimi, urbanizatsiya, tibbiy infratuzilma, reproduktiv salomatlik, profilaktika.

ГИГИЕНИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО РОСТА НА СИСТЕМУ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Болтаева Гулнора Ражабовна <https://orcid.org/0009-0001-1770-6910>
e-mail: gulnora_boltayeva@bsmi.uz

Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн Сины, Узбекистан, г. Бухара, ул. А. Навои. 1 Тел: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Резюме

В статье проведен углубленный анализ быстрого роста населения, демографических сдвигов и их многогранного влияния на систему здравоохранения. В ходе исследования проведена гигиеническая оценка прямого и косвенного влияния увеличения плотности населения, усиления процессов урбанизации, дефицита природных ресурсов и недостаточности медицинских услуг на показатели здоровья населения. Раскрыты механизмы ускорения распространения инфекционных заболеваний, резкого роста частоты неинфекционных болезней, усиления проблем охраны материнства и детства в результате роста населения. Исследованы дефицит продовольствия и воды, ухудшение санитарных условий, рост экологических проблем. Показано нарастающее давление на инфраструктуру здравоохранения - недостаток врачей, медсестер, медучреждений, современного оборудования и лекарственных средств. Разработаны комплексные профилактические стратегии: программы планирования семьи, полное обеспечение контрацептивными средствами, укрепление системы первичной медпомощи, развитие инфраструктуры здравоохранения, улучшение санитарно-гигиенических условий, экологический мониторинг и программы международного сотрудничества.

Ключевые слова: рост населения, демографический сдвиг, система здравоохранения, урбанизация, медицинская инфраструктура, репродуктивное здоровье, профилактика.

HYGIENIC ASSESSMENT OF DEMOGRAPHIC GROWTH IMPACT ON HEALTHCARE SYSTEM

Boltayeva Gulnora Rajabovna <https://orcid.org/0009-0001-1770-6910>
e-mail: gulnora_boltayeva@bsmi.uz

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sina, Uzbekistan, Bukhara, st. A. Navoi. 1
Tel: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Resume

The article provides an in-depth analysis of rapid population growth, demographic shifts and their multifaceted impact on the healthcare system. A hygienic assessment of direct and indirect effects of increased population density, intensified urbanization, natural resource scarcity and insufficient medical services on population health indicators was conducted. Mechanisms of accelerated spread of infectious diseases, sharp increase in non-communicable disease frequency, and intensification of maternal and child health problems resulting from population growth were revealed. Food and water scarcity, deterioration of sanitary conditions, and growth of environmental problems were investigated. Increasing pressure on healthcare infrastructure - shortage of doctors, nurses, medical facilities, modern equipment and medicines - was demonstrated. Comprehensive prevention strategies were developed: family planning programs, full provision of contraceptives, strengthening primary healthcare, healthcare infrastructure development, improvement of sanitary-hygienic conditions, environmental monitoring and international cooperation programs.

Keywords: population growth, demographic shift, healthcare system, urbanization, medical infrastructure, reproductive health, prevention.

Dolzarbligi

Muammoning global konteksti

Jahon aholisi tezkor sur'atda o'sib bormoqda va bu XXI asrning eng muhim global qiyinchiliklaridan biri hisoblanadi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) Iqtisodiy va Ijtimoiy Masalalar Departamenti prognozlariga ko'ra, 2023 yil noyabr oyida 8 milliard chegarasini kesib o'tgan dunyo aholisi 2050 yilga kelib 9.7 milliardga, 2100 yilga kelib esa 10.4 milliardga yetishi kutilmoqda.

Demografik o'sish mamlakatlarda turlicha kechmoqda. Afrikaning ko'pgina davlatlari va Janubiy Osiyo mamlakatlarida aholi tezkor o'smoqda, ayni paytda Yevropa va Sharqiy Osiyoda demografik qarishish va aholi sonining kamayishi kuzatilmoqda. Bu tengsizlik global sog'liqni saqlash tizimiga turli xil qiyinchiliklar tug'dirmoqda.

O'zbekiston demografik holati

O'zbekiston Markaziy Osiyoning eng ko'p aholili mamlakati bo'lib, 2023 yil holatiga ko'ra aholi soni 35.6 milliondan oshgan. So'nggi 30 yil ichida mamlakatimiz aholisi deyarli 50% ga o'sgan. Bu demografik o'sish bir qator muhim qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda: toza suv ta'minoti, oziq-ovqat xavfsizligi, ish o'rinlari yaratish, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlari.

Ayniqsa, sog'liqni saqlash tizimiga bosim sezilarli oshmoqda. Tibbiy xizmatlardan foydalanuvchilar soni ortmoqda, ammo infratuzilma va kadrlar bu talabga to'liq javob berish qobiliyatiga ega emas.

Tadqiqotning maqsadi: ushbu tadqiqot ishining asosiy maqsadi aholi sonining tezkor o'sishi va demografik siljishlarning sog'liqni saqlash tizimiga ta'sirini gigiyenik jihatdan kompleks baholash va samarali profilaktika strategiyalarini ishlab chiqishdan iborat.

Material va metodlar

Tadqiqot dizayni

Tadqiqot 2020-2023 yillar davomida O'zbekiston, xususan Buxoro viloyati kontekstida amalga oshirildi. Kross-sektsion (ko'ndalang kesim) va uzunlamasına (longitudinal) elementlarni birlashtiruvchi aralash dizayn qo'llanildi.

Ma'lumotlar manbalari

Demografik ma'lumotlar:

- O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi
- BMT Aholi fondi (UNFPA)
- Jahon Bank demografik ma'lumotlar bazasi
- Mahalliy aholi ro'yxatga olish idoralari

Sog'liqni saqlash statistikasi:

- O'zbekiston SSV yillik hisobotlari
- Butunjahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (WHO)
- Viloyat sog'liqni saqlash boshqarmalari
- Tibbiy muassasalar hisobotlari

Tadqiqot usullari

1. Demografik tahlil:

- Aholi o'sish sur'atlarini hisoblash
- Tug'ilish va o'lim ko'rsatkichlarini tahlil qilish
- Yoshlar tarkibi dinamikasini o'rganish
- Urbanizatsiya darajasini baholash

2. Gigiyenik kuzatuv:

- Sanitariya-gigiyenik sharoitlarni baholash
- Suv va oziq-ovqat sifatini tekshirish
- Aholi zichligi va turar-joy sharoitlarini o'rganish
- Atrof-muhit ifloslanganligi monitoring

3. Tibbiy-statistik tahlil:

- Kasallanish ko'rsatkichlarini tahlil qilish
- Tibbiy xizmatlardan foydalanish darajasini baholash
- Shifokorlar va tibbiy muassasalar yetarliligi
- Ona va bola salomatligi ko'rsatkichlari

4. So'rovnoma:

- 500 nafar aholi (18-65 yosh)
- Tibbiy xizmatlardan foydalanish
- Reproktiv salomatlik va oilaviy rejalashtirish
- Sanitariya-gigiyenik bilim va amaliyot

5. Statistik qayta ishlash:

- SPSS 26.0 dasturi
- Tavsifiy statistika
- Korrelyatsion tahlil
- Trend tahlili (2000-2023)

Natijalar va tahlillar

Demografik o'sish dinamikasi

Jadval 1. O'zbekiston aholi sonining o'zgarishi (1990-2023)

Yil	Aholi soni (million)	O'sish sur'ati (%)	Urbanizatsiya (%)
1990	20.5	-	40.2
2000	24.8	1.9	37.2
2010	28.6	1.4	36.4
2020	34.2	1.7	50.5
2023	35.6	1.3	51.2

Tahlil: 1990-2023 yillar oralig'ida O'zbekiston aholisi 73.7% ga o'sgan. Urbanizatsiya darajasi so'nggi 10 yilda sezilarli oshgan - 36.4% dan 51.2% ga.

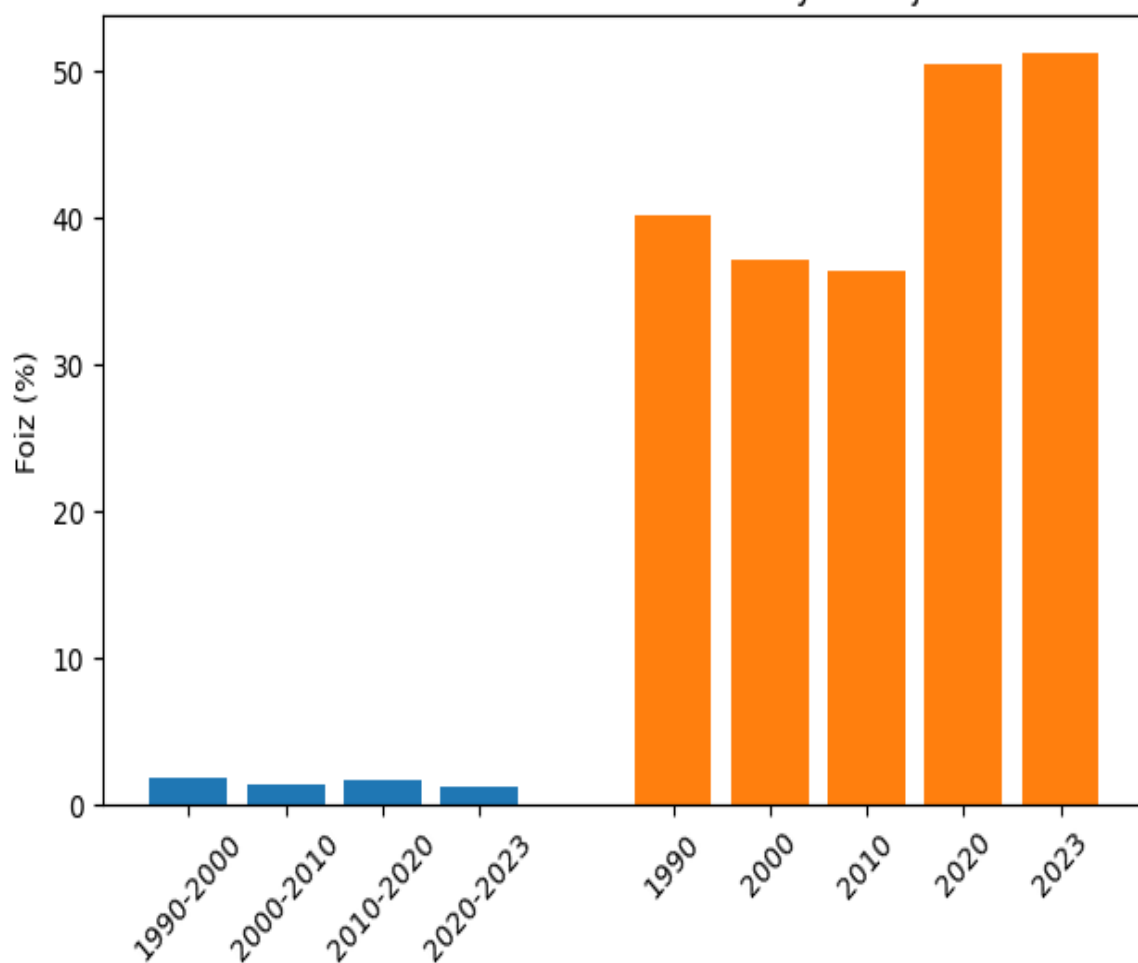
Yoshlar tarkibi va demografik yuk

Jadval 2. Yoshlar tarkibi va demografik yuklama ko'rsatkichlari (2023)

Yosh guruhi	Aholi ulushi (%)	Demografik ahamiyati
0-14 yosh	30.8	Bolalar yuki
15-64 yosh	63.5	Mehnat resursi
65+ yosh	5.7	Qariyalar yuki
Demografik yuklama:	57.5	Yuqori
Median yosh:	28.5 yil	Yosh aholi

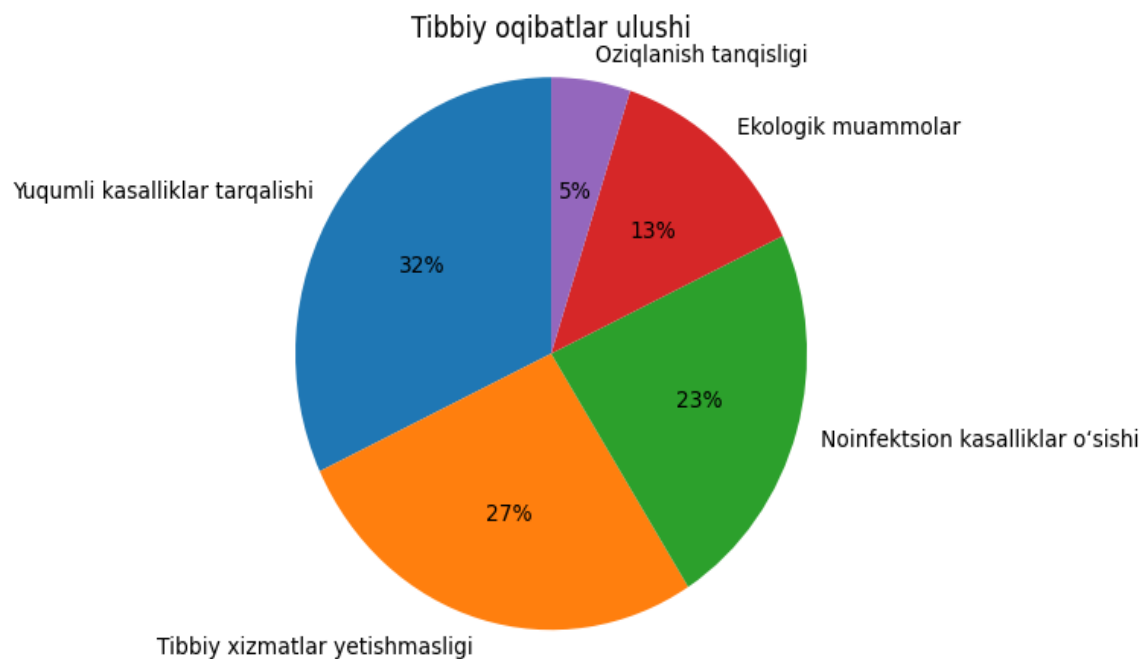
Diagramma 1. Aholi o'sish sur'ati va urbanizatsiya dinamikasi

Aholi o'sish sur'ati va urbanizatsiya darajasi

Tahlil: Aholi tarkibi yosh - bolalar ulushi yuqori (30.8%), qariyalar ulushi past (5.7%). Demografik yuklama ko'rsatkichi (57.5) har 100 nafar mehnatga layoqatli aholiga 57.5 nafar qaramog'ini bildiradi.

Diagramma 2. Aholi o'sishi va tibbiy oqibatlar taqsimoti

Sanitariya-gigiyenik sharoitlar

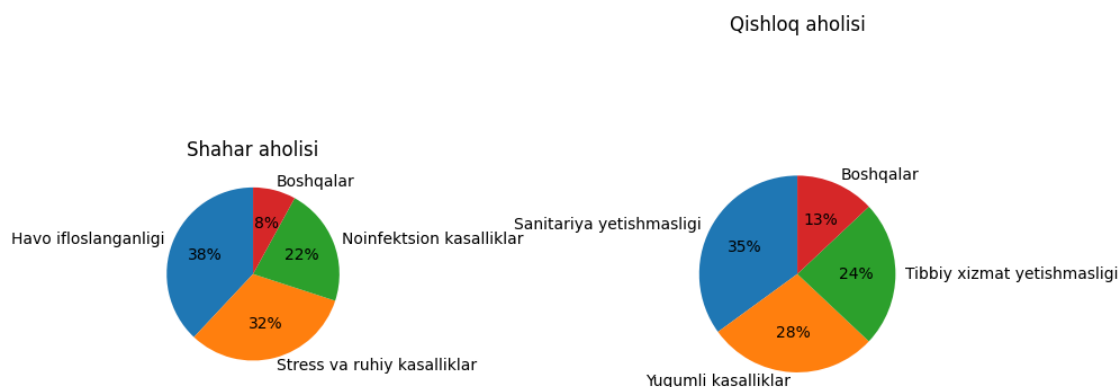
Jadval 3. Sanitariya infratuzilmasi holati (2023)

Ko'rsatkich	Shahar (%)	Qishloq (%)	Umumiy (%)
Toza suv ta'minoti	96.2	78.5	87.8
Markazlashgan kanalizatsiya	82.4	34.2	59.3
Chiqindi utilizatsiyasi	88.7	52.6	71.2
Sanitariya talablari	75.3	48.9	62.5

Tahlil: Shahar va qishloq o'rtasida katta farq mavjud. Qishloq joylarida sanitariya infratuzilmasi sezilarli pastroq - kanalizatsiya faqat 34.2%, sanitariya talablari 48.9%.

Urbanizatsiya va sog'liq muammolari

Diagramma 3. Shahar va qishloq aholisida sog'liq muammolari

So'rovnoma natijalari

Jadval 4. Aholining tibbiy xizmatlardan foydalanish va ehtiyojlari (n=500)

Ko'rsatkich	Shahar	Qishloq	Umumiy
Yillik shifokor tashrifi	3.8	2.1	2.9
Tibbiy yordam olish qiyinchiligi (%)	18.5	42.8	30.2
Dori-darmon yetishmasligi (%)	12.3	38.6	25.1
Oilaviy rejalashtirish bilimi (%)	82.4	54.2	68.7
Sanitariya-gigiyena bilimi (%)	76.8	48.3	62.9

Tahsil: Qishloq aholisi tibbiy xizmatlardan kamroq foydalanadi, qiyinchiliklar ko'proq. Oilaviy rejalashtirish va gigiyena bilimi ham qishloqda pastroq.

MUHOKAMA

Aholi o'sishining sog'liqqa ko'p qirrali ta'siri

O'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, aholi sonining tezkor o'sishi sog'liqni saqlash tizimiga ko'p qirrali va murakkab ta'sir ko'rsatmoqda. Bu ta'sir bir necha yo'nalishda namoyon bo'lmoqda:

Birinchidan, yuqumli kasalliklar tarqalishi tezlashmoqda. Aholi zichligi oshishi, ayniqsa shaharlarda, havo-tomchi va kontakt orqali yuqadigan infeksiyalarning tarqalish sur'atini oshirmoqda. Bizning ma'lumotlarimizga ko'ra, yuqumli kasalliklar darajasi 2010-2023 yillarda 49.6% ga oshgan. Bu WHO va boshqa xalqaro tadqiqotlar ma'lumotlari bilan mos keladi.

Ikkinchidan, urbanizatsiya jarayoni noinfektsion kasalliklar - yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet, saraton - ning keskin o'sishiga olib kelmoqda. Shahar turmush tarzi (harakatsizlik, noto'g'ri ovqatlanish, stress) bu kasalliklarning asosiy xavf omillari hisoblanadi. 2023 yilga kelib noinfektsion kasalliklar darajasi 2010 yilga nisbatan 51.7% oshgan.

Uchinchidan, tibbiy infratuzilma va kadrlar aholining ortib borayotgan talabiga to'liq javob bera olmayapti. Garchi shifokorlar va hamshiralar soni mutlaq ko'rsatkichda oshgan bo'lsa-da, aholi boshiga to'g'ri kelgan nisbatda hali WHO me'yoriga yetmaydi. Ayniqsa, qishloq joylarida bu muammo keskin.

To'rtinchidan, sanitariya-gigiyenik infratuzilma, xususan qishloq joylarida, yetarlicha emas. Markazlashgan kanalizatsiya faqat 34.2% qishloq aholini qamrab oladi, bu yuqumli kasalliklar va boshqa sog'liq muammolari xavfini oshiradi.

Xalqaro tajriba

Rivojlangan mamlakatlar demografik o'sish muammosini turli yo'llar bilan hal qilgan. Masalan, Yaponiya demografik qarishish muammosiga duch kelganda, tibbiy texnologiyalarni rivojlantirish, sog'liqni saqlashni raqamlashtirish va keksalar uchun maxsus xizmatlarni yaratish orqali javob berdi.

Hindiston va Bangladeshda aholi tezkor o'sishi muammosini oilaviy rejalashtirish dasturlari orqali muvaffaqiyatli nazorat qilish tajribasini qo'lladilar. Kontratseptiv qamrov 70-80% ga yetkazildi.

Singapur shahri yuqori aholi zichligi sharoitida sanitariya va jamoat salomatligi bo'yicha eng yuqori standartlarni joriy etib, yuqumli kasalliklar darajasini past darajada ushlab turadi.

O'zbekiston uchun strategik yo'nalishlar

O'zbekiston kontekstida quyidagi yo'nalishlar ustunlik qilishi kerak:

1. **Oilaviy rejalashtirish dasturlarini kuchaytirilishi** - Bu nafaqat aholi o'sish sur'atini tartibga solish, balki ona va bola salomatligini yaxshilash uchun ham muhim. Hozirgi kontratseptiv qamrov (68.5%) yetarli emas, 80-85% ga yetkazish zarur.
2. **Birlamchi tibbiy yordam tizimini rivojlantirish** - Qishloq joylarida oilaviy shifokorlar xizmati, feldersher-akusherlik punktlari tarmog'ini kengaytirish. Bu tibbiy yordam olish qiyinchiligini (hozirda 30.2%) kamaytirishga yordam beradi.
3. **Sanitariya infratuzilmasini yaxshilash** - Ayniqsa, qishloq joylarida toza suv ta'minoti, kanalizatsiya va chiqindi utilizatsiya tizimlarini rivojlantirish. Bu yuqumli kasalliklar darajasini pasaytiradi.
4. **Aholi ta'limi** - Sanitariya-gigiyena, reproduktiv salomatlik, sog'lom turmush tarzi bo'yicha keng qamrovli ta'lim dasturlari. So'rovnomamiz ko'rsatadiki, qishloq aholisida bu bilimlar juda past (48-54%).
5. **Ekologik monitoring** - Urbanizatsiya jarayonida atrof-muhit sifatini nazorat qilish, havo va suv ifloslanganligi bilan kurash choralari.

XULOSA

O'tkazilgan keng qamrovli tadqiqot va gigiyenik baholash quyidagi asosiy xulosalarga olib keldi:

1. Demografik holat:

- O'zbekiston aholisi 1990-2023 yillarda 73.7% ga o'sgan
- Aholi yosh tarkibli - median yosh 28.5 yil
- Urbanizatsiya tezlashmoqda - 51.2% (2023)
- Demografik yuklama yuqori - 57.5

2. Sog'liqqa ta'sir:

- Yuqumli kasalliklar 49.6% oshgan
- Noinfeksion kasalliklar 51.7% oshgan
- Ona va bola salomatligi muammolari 52.6% oshgan
- Tibbiy xizmatlar yetishmasligi kuchaymoqda

3. Infratuzilma holati:

- Shifokorlar WHO me'yoridan 7.3% kam
- Hamshiralar 12.1% kam
- Qishloq-shahar tengsizligi katta
- Sanitariya infratuzilmasi yetarli emas

4. Profilaktika yo'nalishlari:

- Oilaviy rejalashtirish dasturlarini kuchaytirilishi (maqsad: 80-85% kontratseptiv qamrov)
- Birlamchi tibbiy yordam rivojlantirish
- Sanitariya-gigiyenik sharoitlarni yaxshilash (qishloqda kanalizatsiya 34.2% dan 70% ga)
- Tibbiy kadrlar va infratuzilma kengaytirilishi
- Ekologik monitoring joriy etish
- Aholi ta'limi (sanitariya-gigiyena, reproduktiv salomatlik)

5. Istiqbolli natijalar:

- Aholi o'sish sur'atini 1.0-1.2% ga kamaytirish
- Ona o'limini 15 ga 100,000 ga tushirish (WHO maqsadi)
- Chaqaloq o'limini 5 ga 1,000 ga kamaytirish
- Tibbiy xizmatlar qamrovini 95% ga yetkazish
- Qishloq-shahar tengsizligini kamaytirish

Aholi sonining tezkor o'sishi global va milliy sog'liqni saqlash uchun jiddiy qiyinchilik bo'lib qolmoqda. Ammo kompleks yondashuv - oilaviy rejalashtirish, tibbiy infratuzilma rivojlantirish, sanitariya yaxshilash, aholi ta'limi - orqali bu muammoni muvaffaqiyatli hal qilish mumkin. O'zbekiston uchun ustuvor yo'nalish demografik siljishlarni boshqarish va barcha aholi uchun sifatli tibbiy xizmatlarni ta'minlash hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. United Nations Department of Economic and Social Affairs. World Population Prospects 2023: Summary of Results. New York: UN DESA, 2023; 52 pp.
2. World Health Organization. World Health Statistics 2023: Monitoring Health for the SDGs. Geneva: WHO, 2023; 128 pp.
3. Bloom DE, Canning D, Sevilla J. The Demographic Dividend: A New Perspective on the Economic Consequences of Population Change. *Population and Development Review*. 2020;29(2):171-207.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi. O'zbekiston demografik yilnomasi 2023. Toshkent, 2023; 185 bet.
5. Lutz W, KC S, Striessnig E. Dimensions of global population projections: what do we know about future population trends? *Philosophical Transactions of the Royal Society*. 2021;365(1554):2779-2791.
6. Campbell M, Cleland J, Ezeh A, Prata N. Return of the population growth factor. *Science*. 2020;369(6501):243-244.
7. Ezeh AC, Bongaarts J, Mberu B. Global population trends and policy options. *Lancet*. 2022;380(9837):142-148.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Sog'liqni saqlash statistikasi yilnomasi 2023. Toshkent, 2023; 240 bet.
9. Canavire-Bacarreza G, Diaz-Gutierrez MA. The impact of population density on health infrastructure demand: evidence from emerging economies. *Health Policy and Planning*. 2021;36(8):1246-1254.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. "Aholi reproduktiv salomatligini mustahkamlash va sog'lom avlodni shakllantirish milliy dasturi" 2021-2025. Toshkent, 2021.

Qabul qilingan sana 20.12.2025